

Նալեան Պատրիարքի ծննդեան 275ամեակի առիթով, ոտորեւ կը հրապարակենք մեծագործ հոգևորականի նամակներէն երկուքը, առնելով զանոնք Ս. Արքանոյս Ձեռագրաց Մասե-նադարանէն: Գրուած են տնոնք Մրուսաղէմ եւ ուղղուած Պոլսահայ ազգեցիկ դէմքերու: ԽԱՐԻ.

ՀԱՅՅԻ

Ի սրբոյ Բաղաթա Մրուսաղէմէ, եւ յամենից գերասուրբ սնորհ-նական տեղեացս, եւ ի սոցիւն աւելածու ծառայէ ի Տէր Յակոբ մեղապարտ վարդապետէ, եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ անար-ծան Պատրիարք եւ յԱրքեպիսկոպոսէ, յորմէ սիրով ողջունիւ, կարօթիւ, եւ օրհնութեամբ:

ՅԱՅԿԱՆԻՆԻՍԻՆ

Ծանիր, ականս արեւ, եւ սրտիս ննցուկ, ներկայ ժամանակիս գեղեցիկ Յօսէփ ամե-նաբարեպաշտօն Եաղուպ աղայ, զի լսելով իմ զբարի յառաջդիմութիւն քո զօգնելդ խղճայեաց զհեշտայի թուիլդ յալս արքունեաց, եւ յերիտասարդական հասակիդ, զխո-հեմական շարժմունս ծերունեաց, ո՛չ սակաւ ցնծամ ի հոգի եւ ի մարմին, միշտ զայդ-պէս, եւ այլ առաւել զկեալդ ախորժելով, որ բարեբունն Աստուած պահեսցէ զքեզ ի չար աշաց, յակնարատ մախացողացն ննեզութեանց, եւ դարանակալութեանց, եւ ա-րասցէ իբրեւ զծիթնի պտղալից, իբրեւ զորթ ողկուզաբեր, որպէս զհասկ ցորենոյ ճանաչաւոր, խելամուտ ի բանս, արգասաւոր ի գործս, հանճարեղ ի պատասխա-նիս, Աստուածահաճոյ ի գործս առաքինի յամենայն գնացս ընդ երկար ամօք ի կեանս, եւ անծախորդ ի բարեբարութիւնս: Իսկ եթէ նոճասարս բարձրութիւն հոգեւոր եւ քաղցրագոյն որդւոյդ, զտառապեալ հօրդ հարցանէ զորպիսութիւն, փառք Աստու-ծոյ, եմք ի ներքոյ դրոշակի հովանեացն նորա պահպանեալք, որ տայ զառ օրէկանն եւ ո՛չ կարօտ առնէ խղերելոյ զվաղորդեանն. սակայն թէ ի կողմանէ սրբոյ տանս հոգւոյ քոյ հարցանես, ո՛չ սակաւ ներ ալեկոծութեան տարուբերի ի կեղեքմանէ պա-հանջողաց, որք տղրկապէս ծծեն եւ յազեցեալք փսխեն, եւ կրկին ծծել սկսանին: Ուստի իբր լակով մեր ի ծայր բարձրագուն իմիր լերին, նկատելով ի խոր անդունդս որովայնից կլանողաց, սոսկամք եւ սարսափիմք եւ թէ առ ուր եզերելոց է վախճանն տարակուսիմք, միայն թէ յոյս մեր յԱստուած յաղօթս սրբոց, եւ ի բարեպաշտու-թեան ձերոյ օգնութիւն կախեալ կայ, որպէսզի ըստ Չորաբարելի ի դրան Կիրդի, եւ որպէս զԴանիէլ ի դրան Բաղդասարայ, եւ որպէս զՄուրթէ ի դրան Արտաշէսի կա-լով քո, օգնիցես տաճարին Աստուծոյ եւ հօտին Քրիստոսի, քանզի նախատունին Աս-տուծոյ, նկատելով ի բարեգոյն մաքուր խիղճ մտաց քոց կոչեաց զքեզ յառաջ որպէս-զի ո՛չ միայն անուանի արասցէ զքեզ, եւ բարեհամբաւ, այլ զի եւ ըստ կարի բում օգնիցես սրբոց տեղեաց նորա որ յերուսաղէմ, եւ յայտուր, եւ մանաւանդ սրբոյ Աթո-ռոյս տանս հոգւոյ քոյ, ուրեմն զինչ եւ վայելէ բարի անուանդ եւ օգտի սրբոյ Աթո-

1764 Յունիս 19ին, վարդապետի Երկուշաբթի օրը, իր լրումին կը հասնի Նալեանի երկրաւոր կեանքը: Յաջորդ օրը, Մայր Եկեղեցիին մէջ, Գրիգոր Պատրիարքի նա-խագահութեամբ եւ մասնակցութեամբ 12 եպիսկոպոսներու, կը կատարուի Նալեանի յուղարկաւորութիւնը: Օծումը կը կատարէ Բասենցի Յարութիւն Եպիսկոպոս, իսկ գամբանականը կը խօսի Սարգիս Եպ. Սարաֆեան: Միծանուն Պատրիարքին աճիւն-ները կամփոփուին փանկալթիի Հայոց գերեզմանատունը: 1940ին իր տապանաքարը կը փոխադրուի Եփրատի գերեզմանատունը եւ կը զետեղուի հեղեղեցականաց շարքին: Այսպէսով, Նալեանի պատրիարքութեան երկրորդ շրջանը 4'ընդգրկէ 1752-1764 տարիները:

առյա, այնպէս արա՝ սիրելի որդեակ, որպէսզի ժամանակաւոր աշխատութեամբ զաւրիտեանականն ստանայցես զփառս յիշատակի, եւ նշանաւոր արասցես զընթացս կենցաղոյդ. եւ ասելս է վասն հնարելոյ զազատութիւն սրբոյ Աթոռոյս ի կերպաց, եւ յանագ տգրկաց, եւ թէ հարցանես, թէ՛ զցատոյն գանկատիս եւ զեղանակ սպեկանւոյն թարուցանես, նարն, եւ սպեղանին բազմիցս ասացաւ յինչն այդր, եւ ծաղր արարին զխորհուրդս մինչեւ որ հարէմի էին Նազարէթ ոչ չլինին զ վանքերն, բարձեմամբ լծոյն Դամասկոսի. դժուարին է հալ երկը վանիցն, զի մովպեան Դամասկոսի, միսէլլիմն նորա դատաւոր քաղաքիս, այսններն եւ առ ոտինքն, կամին յերկը վանիցս յագիլ, թող զյաւուրէ ծախսն. հէլէ ասեմ, թէ Լաթիք թագաւորութեամբ, եւ Յոյնք բազմութեամբ ազգի, եւ կէլիքից կարեն ապրիլ, ապա մեր խղճալիքս զինչ արասցուք, ուրեմն եւ մեզ կուակ մի մեծ աղային նման պիտոյ է, զի նորա անուանեն, եւ զքոյն վախիցեն, եւ մեր շնչառիցեմք, զի այս ցաւոյս կեօրէ քան զայն այլ զօրեղ սպեղանի ո՛չ լինի, թէ կարեկի է գանց մի՝ առնէք եւ աղաղակես, մի՛ ումք ծաղր թուեսցի: Ո՛հ, Աստուած տալոր, որ զայր, եւ բարի ալօք տեսնէիր, իրաւի առանց մեր ասելոյն ողորմէիր, բայց ի ժամանակս փաշայի տէվրին լինէր, որ տեսանէիր թէ ինչ արիններ մեզ կլանել տային. այնքան առ այս: Յայսմ ամի թէ՛ արդեամբ եւ թէ բանիք քաղցրութեամբ բուն բարեկամն մեր հաճի Իուսուֆ աղայն մեծ մխիթարութիւն եղեւ սրբոյ Աթոռոյս եւ մեղաւորիս, օրհնեալ լինին ինքն եւ այլքն ընդ նմա, որ եւ ողջունեալդ ի Նոգուլոյ Սրբոյ: Պատիշարք վարդապետ մեծապատիւ եղբօրս կողմանէ, ի մէջ մեր նշան ո՛չ գոյ ատելութեան, այլ միայն նազուքիդանեմք իրերաց, յիմս կողմանէ այնպէս աստուծով իցէ, եւ իւրն ըստ իս այնպէս իցէ, օրհնեալ լինիք որ զնազրութիւն յանձն առեալ էք, թէպէտ եւ դուք տէր սրբոյ տանաւ. սակայն մեր մտաց էիք միայն վասն տան սիւմիրին գան, պարտ էր սակաւ ինչ համարձակութիւն տալ վասն գործառնութեանց սրբոյ Աթոռոյս հաւաքման մեղրէ մոմին եւ յարգարումն ուխտաւորաց. իսկ ձերդ աստուածասիրութիւն բարւոք վճառեալ էր ըզտալիքն լուսեմամ նստիք, քոյց ոչ ասացեալ նմա, թէ ի՞նչ սրբազանդ, ըստ խրեղորոյ նորա թոյլ տուր նորայնոցն, ո՛չ որ ոչ ի վնաս իւր է, այլ մանաւանդ փառաց իւրոց, աստուծով ակն ունիմ, թէ ի գալ ամին այնպէս լինելոց է, եւ առնել տալոց էք, եւ թէ ոչ հա՛ որքան կարեմ կու քարշեմ, եւ երբ զօրոյնուս պօղարսէ, ես ինչ փախելուն ի գատ այլ ինչ ճար: Ո՛հ, մահտեսի աղայիս կողմանէ ալքերս շլացաւ վասն աւետեաց, թէ որպէս եղև հալիկն գերօրհնելոյն:

ՀԱՅՏԵՒ

Ի սուրբ Բաղաթա Սրուսաղեմէ, եւ յամենից գերսուրբ եւ անդրազեղուն շնորհ աստուած պարգեւօք լցեալ ճօրհնական ռեզուոս Բիւսոսի Աստուծոյ, եւ ի սուրբն անարժան ծառայի, եւ ողորմութեամբ նորա Արքեպիսկոպոսէ եւ Պատրիարք Ի Տէր Յակոբ մեղապարս վարդապետէ ժամանեալ հասցէ գիր սիրոյ, ողջունի եւ օրհնութեան, առ ի վերայ Աստուծով զօրացեալ, եւ բարեպաշտութեամբ ծաղկեալ, գերօրհնեցեալ պատուելի նազդեմեացդ, եւ ձերացդ ամենայն խնդալ միտ ի Տէր անսթուռ ուրախութեամբ, եւ աստուածահաճոյ անձն խորդ բարեբարութեամբ եւ խոր խաղաղութեամբ. Ամեն:

ՌՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եւ ընդ սիրոյ, ողջունի եւ օրհնութեան զրոյս ծանիր ալացս լոյս, եւ հոգւոյս ցանկալի աղայք, զի մահաբաւական գիր պատուելեացդ է հաս առ անարգս ամենայնի, եւ ծանեալ զմիտ ձեր խաղաղասիրացդ, եւ ունէր գիր ձեր գ խնդիր: Նախ զի զգրեանս

սիրոյ գրեւ հարկեալ էիք առ գերապատիւ Պատրիարք վարդապետն, երկրորդ թէ յանձնեցաք նմա զԻսկիտարու վանքն առ ի երբեմնապէս երթալ շնչառիլ: Երրորդ թէ՛ առ յամէ տալ նմա եւ յղել ընդ հրաւիրակին վեցական քիսէ դրամ: Եւ դիտելով զանհաւաքանդութիւն բարուց մերոց, ի բաց ասելն մեր, խոստացեալ էիք ձեռն բարշել ի մէնջ: Դժանիցէ գիր աստուածսիրութեան ձեր, զի մնք ո՛չ այնքան հնազանդութեան նշան ցուցաք ձեզ զամս ութի եւ կէս, թէեւ մանաւանդ ըստ առաքելոյն՝ ի հօտէն խնդրի հնազանդութիւն առ հովիւն, եւ յորդոյն առ հայրն, բայց մնք զի քանկելով յօրհնեալ հաճութիւն կամաց ձերոց ստորագրէաք զկամս մեր ի ներքոյ հրա մանաց ձերոց. ուրեմն ե՛րր զմեզ տեսիք անհնազանդ, որ առանց շօշափման նաւդին՝ մնայ, իէքտէն ձեռն բարշել ի մէջ խոստանայք ո՛վ աստուածասէրք, հետաւորութիւն սուրբ վայրացս կարծէի թէ զսէր ձեր ընդ մեզ մերձաւոր առնելոց է, եւ Աստուծով այնպէս է, սակայն իմ տմարդի անբաղդութիւն տակաւին զձեզ առաքելոցանէլ ԼԷԼԻ ի սիրոյ, զի թէպէտ եւ վասն իմ անարժանութեան արժանի էի լսելոյ փութով լզք սորշումն ձեռնի մերոյ յօշնութենէ, այլ ո՛չ հաւատայի թէ ձերդ աստուածասիրութիւնդ զանց առնէ զսիրով սրբոց տեղեացս, մանաւանդ տանի մերումս խաղութեան եւ տհասութեան վասն սիրոյ սրբոյ Աթոռոյն ձերոյ: Սակայն զի ճշմարտիւ սիրով ըզմեզ հայր կոչեալ էիք, ուրեմն տանելոյ եմք եւ մնք ձերում տնաշինութեան: Եւ զի համահաճութեամբ ձերով առաք յանձին զլուծ ծառայութեան սրբոյ Աթոռոյս. ուրեմն իբրեւ տեսարցւ մերոց, այս ասելոց եմք յամենայն օրինաւոր հրամանս ձեր, թէ եւ զայն ուս գիտեմ, զի առ այս բազմիցս զօրինաւոր խնդիրս տարածեցիք, եւ ո՛չ երբէք ի բաց ասել նորա, ասացիք թէ կալ զմեզ հրաժարեալ: Բայց ես ընդ այն ուրախ եմ, զի պէթէքիք զձեզ առ մեզ, եւ զմեզ առ ձեզ դիտելով համարձակութեամբ գրեալ էիք զարժանն: Նախկինն է սիրոյ քարոզն ձեր առ մեզ, որք զսիրոյն ճաշակ տակաւին ո՛չ փորձ առեալք համարիմք: Երկրորդն է վանքն Իսկիտարու, զոր յանձնեալ էք ի վայելումն Մեծապատիւ եկեղեցի մերոյ հէնէմ շէն պահեսցէ, եւ ընդ երկար ամօք վայելեցէ՛ զորդի սրբոյ Աթոռոյս, եւ ո՛չ որպէս զօտար, բայց սեփական միասնէ՛ առնուս սրբոյ Աթոռոյս Յունաց եւ Լաթինացւոց, իբր զոչ ունեց տեղի հիւր ընկալութեան միարանից սուրբ քաղաքիս ի մեծ քաղաքիդ: Իսկ առ երրորդ խնդիրն ձեր ասեմ, թէ ամենայն ինչ որ ըստ ոգի, գայ Աստուծով եւ պատշաճի ի կրօնացն ոչ վերջանամք, փրկաւան տեծենին քաղղըլ քրքրսն. միթէ ես կարացի եւ չէ ասացի. սակայն ձեր խոհեմութեան յայտնի է, որ թուով հարկելն թէ այսքան սակաւ մի մայր հօշոյն էր. ես զիս ո՛չ գիտեմ մալի տէր, այլ մատակարար եւ տնտես. յետոյ մի՛ լիցի թէ ասիցէք, սուր զհամար տնտեսութեանդ, զի վատնես զինչ Աստուծոյ եւ մեր. հէլ պէթ սեղանոյն պաշտօնեայք ի սեղանոյն վայելելոց են Աստուծով: Գնալ պատիւ եղբայր մեր որքան սրբութաց լինիցի, այնքան զկերն աճեցուցանէ, եւ մնք եւս Աստուծով զարժանն կու հաւասարեմք, միայն թէ՛ սրբոյ Աթոռոյս խարճիցն ճար մի հնարիցէք, զի տարւոյ վերայ ծախն կու բազմանայ, եւ վայ ինծ, եթէ բերեն նուազիցի, որ եւ նուազել կրեի, թէպէտ յայսմ ամի յօրհնեալ խոտաւորացն. շնորհակալ եմ յորշնարհին մինչեւ վախճանս, զի չափաւոր տօք զթուլամտութիւն մեր յանդիմանեցին, եւ մանաւանդ զհորօրհնեցեալն յԱստուծոյ հաճի Իստուֆ աղայն թէ՛ տօք եւ թէ յիշատակօք, եւ թէ սեփական քաղցրաբան մխթարութեամբն. սիւն եւ նեցուկ եղեւ սրտից մերոց, եւ փոխանակ ձեր ամենեցուն զկարօտն մեր լցուցանէ. զամենից նմանապէս շնորհակալ եմ, եւ մանաւանդ զհարազատ եւ զհաւատարիմ ծայրադրէի գործակալաց սրբոյ Սթոռոյս, մինչեւ ցվերինի չուլու միաբանս, զի Աստուծով ամէնքն բարի եւ լաւք են, բաց յինէն, որ զլուխ մեղաւորաց եմ, զոր Աստուած եւ զիս աղօթիւք ձերովք քաւեսցէ ի մեղաց, եւ առաջի իւր եւ ձեր մի ամաչեցուցէ, ողջ լերուք ի պարծանս իմ:

Որ ի ռկլը, նոյնեմբրի եւ զգիրս զրեցի իմով ձեռամբ, յԱստուածս վիր եւ Ստաբելական Աթոռս ամենայն Հայոց ի սուրբ Յակոբոս, որ յերուսաղէմ. բաւ է.

Ամենայն ողջունողաց մերոց ողջոյն: